

Forord

Profession sproglærer

En “professionel” sproglærer er en sproglærer der “kan sit kram”, én der har en solid faglig viden om sprog, sproglæring og indholdet i sprogundervisningen; én der har et godt kendskab til metoder og tilrettelæggelsesformer; og én der er i stand til at omsætte denne viden til en velfungerende undervisning. Den professionelle sproglærer er således både hvad teori, pædagogiske principper og praksis angår, med i front. Men hvor får sproglæreren sin professionalisme fra, og hvordan vedligeholder sproglæreren sin professionalisme? Eller: Hvordan lærer man at blive professionel?

Ud fra beskrivelsen ovenfor vil det umiddelbare svar være at sproglæreren hele tiden må have opdateret sin faglige viden gennem læsning, kurser, efteruddannelse osv. for at kunne forbedre sin undervisningspraksis. Som vi ved fra erfaring og forskning, er det bare ikke alene den måde lærerprofessionaliseringen foregår på. Mange sproglærere oplever et praksischock når de i begyndelsen af deres karriere skal prøve at anvende den viden de har fået gennem deres uddannelse, og den erfarne sproglærer udformer ikke sin undervisning som teoretisk viden omsat til praksis, men tager udgangspunkt i sin praktiske erfaringsviden. I denne proces kan teorien anvendes som et redskab sproglæreren kan bruge til kritisk refleksion af sin egen praksis.

Denne forståelse af hvordan den faglige professionalisering foregår, er slået igennem i den måde flere efteruddannelseskurser er tilrettelagt på. Disse kurser er typisk opbygget som forløb der veksler mellem eksperimenter eller projekter i sproglærernes daglige undervisning, og seminarer hvor man i fællesskab reflekterer over erfaringerne fra eksperimenterne/projekterne, og videreudvikler praksis gennem teoretisk perspektivering af erfaringerne.

Professionalisering er dog ikke alene en faglig proces; den er også et samfundsmæssigt forhold som slår igennem i den faglige praksis. Den viden sproglærerne skal have, de relationer de skal etablere til deres elever, og den personlige oplevelse de har af at være professionelle – deres professionsidentitet – er ikke alene bestemt af den nyeste viden inden for sprog og sproglæring, men også af den samfundsmæssige sammenhæng de skal bruge denne viden inden for.

Den post- eller senmoderne samtid vi lever i, stiller krav til sproglærerne om at forstå deres fag og det sprog de underviser i, i et globaliseret perspektiv: Hvad skal eleverne bruge hvilke sprog til? Sproglærere skal endvidere tilrettelægge en undervisning til elever der er kulturelt frisatte; til elever som skal lære at udvikle sig selv og

deres liv gennem løbende valg, refleksioner og revisioner, og som ikke uden videre anerkender og respekterer lærerens faglige professionalisme. De moderne unge er således et tilbagevendende emne i mange sproglæreres diskussion om at være lærer.

Den samfundsmæssige sammenhæng sproglærerne skal fungere inden for, er imidlertid også præget af den måde den moderniserede offentlige sektor styres på, New Public Management som den kaldes. Denne statslige styringsstrategi er bl.a. kendetegnet ved markedstænkning og økonomisk styring – undervisningsinstitutionerne skal fungere på markedsvilkår; de skal konkurrere med hinanden og derigennem skabe bedre kvalitet. Den er også kendetegnet ved produkttænkning – produktet er vigtigere end processen, og resultatet af undervisningen dokumenteres og måles gennem prøver og test. Endelig er den kendetegnet ved nye ledelsesformer – ledere får mere magt og indflydelse.

I nogle henseender kan disse karakteristika ved den statslige styringsstrategi føre til *yderligere professionalisering*: Sproglærerne skal hele tiden tilegne sig ny faglig viden, uddannelserne professionaliseres, sproglærerne får nye opgaver i form af samarbejde på tværs af fag og klasser osv. Det betyder også *ændringer i sproglærerprofessionens indhold*: sproglærerne skal forholde sig til nye pædagogiske opgaver i uddannelses-systemer under forandring. Imidlertid kan disse styringsstrategier også føre til en *deprofessionalisering*: Den stadig mere centraliserede styring opleves af sproglærerne som en mistillid til og undergravning af deres professionelle faglighed.

Hvordan sproglærerprofessionalismen videreudvikles, afhænger i høj grad også af hvordan sproglærerne tolker og forholder sig til denne sammensatte udvikling. Deres professionsidentitet er bestemt af de samfundsmæssige rammer, men også af hvilke nye professionsidentiteter lærerne selv bidrager til udviklingen af. Under alle omstændigheder drejer professionalisering sig om at se faglig udvikling som en del af en større institutionel, politisk, samfundsmæssig og kulturel udvikling.

Til dette nummer af Sprogforum har vi samlet en række artikler hvori forfatterne beskriver og analyserer sprogprofessions- og professionaliseringsudviklingen inden for forskellige dele af uddannelsessystemet, og fortæller om hvordan sproglærere har oplevet og arbejdet med udviklingen af en ny professionalisme inden for deres fag. Vi håber temanummeret kan bidrage til en yderligere diskussion af betingelserne for og strategierne i den fortsatte udvikling af den professionelle sproglærer.

Kronik: Thomas Harder: Respekt for fremmedsprogene, tak!

I kronikken tager Thomas Harder udgangspunkt i to fejltagelser: for det første en manglende forståelse af at professionel sprogbeherskelse kræver professionel uddannelse, og for det andet opfattelsen af at engelsk er det eneste fremmedsprog der er brug for. Derefter viser han hvilke konsekvenser kombinationen af disse to fejltagelser kan få for sprogpoltiske beslutninger.

Nanna Bjargum: Gymnasiet i en brydningstid – om kommunikation og kompetencer
Nanna Bjargum påpeger i sin artikel om professionaliseringen af gymnasie- og hf-

lærerne at der ganske vist er store frustrationer over reformen af ungdomsuddannelserne, da lærerne oplever den som en kvalitetsmæssig forringelse af deres fag; men hun fremhæver at der med reformen også er sket et paradigmeskift i sprogfagene. De har nu fået både det faglige og det sprogpædagogiske aspekt som grundlag, bl.a. med indførelse af kompetencebegrebet. Desuden har nye muligheder for efteruddannelse og sprogfagenes samspil med andre fag åbnet for en mulig professionalisering af sproglærerne. Artiklen afsluttes med nogle forslag til undervisningsforløb der i praksis kan opfylde reformens intentioner.

Karen Lund: Professionalisering af et felt og dets aktører – dansk som andetsprog for voksne
Med udgangspunkt i egne erfaringer som underviser i dansk som andetsprog for voksne giver Karen Lund en historisk gennemgang fra 1970'erne og frem til i dag af udviklingen af lærerprofessionen og professionaliseringen inden for dette felt. Artiklen viser hvordan sprogsyn, læringssyn og pædagogik har udviklet sig undervejs, og hvordan lærernes uddannelse og efteruddannelse har udviklet sig. Artiklen argumenterer for at en af de væsentligste forudsætninger for innovation er erfaringsbaseret uddannelse og efteruddannelse af lærerne inden for rammerne af et fagligt praksisfællesskab.

Peter Villads Vedel: Vigtige skridt mod professionaliseringen af dansk som andetsprog for voksne

I forlængelse af Karen Lunds artikel trækker Peter Villads Vedel nogle vigtige politiske beslutninger frem som har bidraget til professionsudviklingen af lærere i dansk som andetsprog for voksne. Det drejer sig om oprettelsen af "Uddannelse til underviser i dansk som andetsprog" fra 1998, der fra da af bliver et krav for at blive sprogcenterlærer; og det drejer sig om loven fra 1999, "Undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre", der betød en omfattende regulering af danskundervisningen. Denne lovgivning og de vejledninger den blev fulgt op af, demonstrerer professionaliseringen af et fagområde over en kort årrække, og viser hvilken rolle politiske tiltag har kunnet have i en sådan udvikling.

Lilian Rohde: Professionalisering af engelsklærere til folkeskolen – udvikling af fagdidaktiske kernekompetencer

Lilian Rohde giver i sin artikel en beskrivelse af udviklingen af den professionelle uddannelse af engelsklærere til folkeskolen gennem de sidste 30 år frem mod større fokus på fagdidaktisk kompetence. På baggrund af denne beskrivelse gives der i artiklen nogle perspektiver for den videre udvikling af engelsklærernes professionelle kompetencer, og det fremhæves at den ministerielle styring kan føre til et ensidigt syn på lærerkompetencer. På den anden side kan klare mål bidrage til at klargøre hvad der arbejdes hen imod. Der peges afslutningsvis på nødvendigheden af en praksisnær vidensproduktion for at lærerne får mulighed for at få ejerskab til deres egen professionelle udvikling.

Kirsten Weber: Professionsbegrebets mangfoldighed

Sproglærere skal helst være "professionelle", og de udgør en del af "lærerprofessionen"; men "professionel" og "profession" er mangetydige begreber. I sin artikel giver Kirsten

Weber på baggrund af forskningen i professioner en oversigt over de forskellige måder professionsbegrebet kan forstås på, og de historiske sammenhænge de forskellige betydninger opstår i.

Bergthóra S. Kristjánsdóttir: Folkeskolelærere i et kampfelt mellem faglighed og politik – uddannelsespolitik og professionalisering

Bergthóra S. Kristjánsdóttir redegør i sin artikel for sammenhængen mellem udviklingen af curriculære tekster til folkeskolens undervisning af tosprogede elever og professionalisering af lærerne inden for området. Det overordnede argument i artiklen er at de curriculære tekster om undervisning af tosprogede elever ikke hviler på en anerkendt faglighed, men i stedet tilpasses en étsproget og monokulturel uddannelsespolitik. I sidste del af artiklen undersøges det hvilke konsekvenser denne politik har haft for professionaliseringen af modersmållærere og lærere i dansk som andetsprog inden for folkeskolen.

Mads Bo-Kristensen: Når andetsprogsunderviseren går online – om ændringer i professionsidentitet

På baggrund af interview med undervisere i dansk som andetsprog på et sprogcenter undersøger Mads Bo-Kristensen hvad der sker med sproglæreres professionsidentitet når de "går online" sammenlignet med *face-to-face* undervisning. De temaer der tages op, er undervisernes online-relationer til de enkelte kursister, klassefællesskabet og tilrettelæggelsen af undervisningen. Konklusionen er at underviserne fastholder indsigter og principper fra *face-to-face* undervisningen, og samtidig udvikler de nye perspektiver på deres fag.

Karen Lund: 2000ff – nye udfordringer i dansk som andetsprog

Inden for dansk som andetsprog for både voksne, børn og unge er der ved at ske en institutionalisering af danskundervisningen. Karen Lund bruger denne udvikling som afsæt for en undersøgelse af de dagsordner der hermed sættes for undervisningen i dansk som andetsprog efter årtusindskiftet. Hun viser hvorledes disse dagsordner er bestemt af overordnede politiske interesser hvad angår integration. Det fører til en lang række modsætninger. Bl.a. kan indførelse af test og prøver stille sig i vejen for en sprogpædagogisk udvikling, og på den anden side kan de også bidrage til en yderligere professionalisering. På VUC, AVU og erhvervsskoleområdet er etableringen af en andetsprogsfaglig profil i gang, men der er generelt stor træghed i uddannelsessystemet som sådan. Artiklen slutter af med at anbefale at de tosprogede elever får en kompetent faglig undervisning der tager hensyn til at de tosprogede elever skal lære fag via et sprog der ikke er deres modersmål.

Derudover indeholder dette nummer tre anmeldelser, Godt Nyt med udvalgt litteratur til temanummeret fra Danmarks Pædagogiske Biblioteks samling samt Andet Godt Nyt fra Danmarks Pædagogiske Bibliotek.

Redaktionen